— Куди це ти, парубче, наджигурився? — питають з полу дід Лаврін і прикахикують насмішкувато, наче й справді щось про мене знають. А що в тім такого, що я нову сорочку нап'яв і кібчика на голові прислинив,— може, я на збори піду?

У хаті споночіло так, що й цвілі по кутках не видно, і шибки посиніли, мов на грозу. А під полом біліє картопля:

ключки повикидала, в землю проситься.

Пора мені вирушати.

Беру на косинчику пляшечку одеколону, поливаю носовик і помічаю, як на дідовій щоці ворушиться оте чорненьке дупельце, що хворий зуб колись викрутив: сміються. В'їдливі — страх! І я знаю чого.

Тож було, як вечір настане, то вони й починають: про те, як їм у австрійському полоні жилося, які пироги там печуть та як гарно з-під корів вичищають. А вже зима як прийде, як захурделить, то я й з печі не злажу. Сиджу, співаю з дідом колядок різних:

Звізда гряде чудно

З восток на полудно,

Над вертепом сіяє,

Христа-царя являє...

А тепер — минулося. Тепер я... самі ж, бач, кажуть: парубок...

Іду до дверей, а вони:

— Ото як женишся на тій прояві, то кислички тобі, внуче, не тільки снитимуться, а ще й привидяться.

— Діду, перестаньте,— прошу.

— ...бо то дівка з тієї куряви, що чорти на дорогах крутять!

— Просто в неї міцний характер,— кажу спокійно, аби швидше вприснути з дому.

— Еге ж,— бубонять,— і тюрма міцна, та чорт їй рад...

Ну, годі. Хряпаю дверима і виходжу на поріг. Надворі пахне молодим осокорячим листям, а з грядок тягне теплим гнійком, торішніми бур'янами і мокрим попелом. Садок уже одцвівся і густо вкрив землю білими пелюстками. Вітер щодня потроху вигортає їх на шлях, і коли вночі їде якась приблудна машина, вони рожевим валком котяться за нею слідом аж до мосту, а там падають у річку.

По той бік шляху, десь далеко в степу, за садками, тремтить червона заграва: то присяде до самої землі — і тоді на кутку стає поночі й глухо, то знову шугає вгору аж до Волосожару, шпаруючи окола і молоденькі осокорчики червоною крейдою — видно, трактористи стару солому палять. Іду садом на край кутка, до провалля, і вже здалеку бачу маленьку білу постать на обніжку. То — Соня. Жде... Мені здається, що я ширшаю в плечах, твердішаю в ході і ось-ось підлечу. А от голосу — не стає...

— Соню,— белькочу шепеляво й противно,— це ти?

— Ні, це не я,— озивається вона і потихеньку сміється.— Це — мара...

Потім міцно бере мене під руку, трошки злягає на неї теплими пругкими грудьми.

— Ходім, я тобі сніг покажу,— туркоче на вухо.— Там, у Проваллі.

Ми ліземо з кручі в чорну холодну прірву, підпираючи одне одного плечима і хапаючись руками за якесь мокре цупке бадилля. У проваллі справді пахне талиною, як ото кора з трухлої вільхи, а під ногами щось гуде і рипить.

— Бач, крига,— каже Соня, закидаючи голову і лоско-чучи моє підборіддя гарячими губами.— А що, а ти не вірив...

У небо знову сягнула заграва, і в проваллі повиднішало настільки, що мені стає добре видно Сонині очі. Вони якісь дивні: наче й злякані трохи, й сміються. У мене починають терпнути ноги і стають як мотузяні. А голова хилиться, хилиться...

"А що, — думаю, — як я її поцілую, а вона мене — в пику? Буває ж так. Он і в кіно показують..." — і шия перестає гнутися, дубіє.

А Соня вже й не сміється, і очі примружила так сердито, що... Ні. Нехай краще другим разом.

Отак і стовбичу коло неї, не знаючи, що й казати, аж доки вона не озивається:

— Миколко, давай я буду падати, а ти мене держи. Ану, чи вдержиш?

— Ото, коли б ні! — вигукую, хапаючи її за тоненький поперек, але раптом підсковзуюся і з переляком і огидо до себе відчуваю, що зараз так і обербенимось у грязюку. А вона сердито пручається з рук і ошпарює мене злим поглядом.

— Пусти! Силач...

— Підсковзнувся,— мимрю,— хіба ж я винен, що тут слизько?

Соня норовисте одвертається і мовчить. А в мене перед очима з'являються дід Лаврін, ворушать чорненьким дупельцем на щоці, оскиряються... Може, вони ото й правду казали, що — кислички...

Згадка про діда робить і мене сміливішим.

— Ну, — кажу, — раз так, то що ж... Беруся рукою за кущ і, твердіше, ніж треба, упираючись ногами в кручу, деруся на гору.

— Миколко, а я? — жалібно шепоче Соня.

І від того шепоту у мене наморочиться голова, а серце починає калатати, як дзвін. Стрибаю вниз, сердито хапаю її за плечі і з розгону цілую в рипучу холодну хустку.

— Навіщо ж ти... аж за вухо, дурненький...— видихає Соня і сміється якось покірно й лагідно. — Ходім уже, бо тут холодно.

Я не допомагаю, а майже виношу її вгору на руках, І сили в мене — як у вола. Оглядаємось на те місце, де ми тільки що гарцювали. Там біліє сніг.

— От чудно, — каже Соня, зітхаючи, — кругом садки цвітуть, а там — сніг...

— Туди сонце не достає,— пояснюю.— Та ще й землею був прикиданий. Тепер він розтане.

Йдемо до шляху, на лавочку, що у нас під хлівом. Соня тремтить, горнеться до плеча й дихає мені за комір.

— Ти не змерз?— питає.

Я'з усієї сили зціплюю зуби, щоб не труситись, а їй кажу:

— Та н-наче ні...

У степу ще дужче розжеврілось, і на грядках, у кого вже зорано, червоно виблискують скиби, а в борознах, як сніг у проваллі, біліє опалий цвіт. Листя в садках ще тільки проклюнулося, тому в гіллі рясно миготять дрібні, мов роса, прозеленкуваті крапельки: то зав'язь.

— От якби мені отаке намисто,— каже Соня,— зроду б не знімала...

— Купимо,— обіцяю впевнено.— Ось як тільки вивчусь на шофера, так і купимо.

— А я тобі сорочки вишиватиму. Гарні-прегарні, кращі, аж у лавий

Соня раптом зупиняється, стає навшпиньки і потихеньку, вбома долонями, нахиляє до себе мою голову. На якусь мить я бачу її сухі вимогливі очі і чую сором'язливий шепіт:

— В сто раз кращі... милий... в тисячу!

А далі вже нічого не бачу і нічого не чую... Потім ми ще довго сидимо на лавочці між осокорами, не розплітаючи обіймів навіть тоді, коли мимо нас на Полтаву мчать ранні базарові машини і шофери горлають із кабін щось веселе, заохочуюче і безсоромне.

Розходимося десь уже далеко за північ, ледве переступаючи зомлілими ногами і несучи на губах солодку пекучу спрагу.

На порозі я ще трохи пристоюю, наслухаючи, як Соня клацає засовом і тихо, мабуть, щоб не розбудити маму, причиняє двері.

Коли це чую в садку у нас: шориг-шориг... Із-за сажа вивертаються дід, у куфайці й з вилами. А над деревами синіє, клубочиться дим.

— Ану, лишень, парубче, помагай скурювати садок, бо пропаде к лихій годині уся зав'язь.

Я прожогом кидаюся в садок, нагрібаю п'ятірнями ся-кого-такого труску і розкладаю вогонь аж на межі, щоб тягло дим і на Сонин садок.

— Та не там, ближче до сажа розкладай! — сердито гукають дід.

— Нічого,— одказую так, як вони мене вчили,— буде в людей — буде і в нас...

А сам собі думаю: за чим би його сьогодні забігти до су-сідів, бо до вечора, либонь, не дотерплю, не доживу...